

STUDIEDAG BREDE SCHOOL – 16 MEI 2008 DE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK UITGEDAAGD

Lezing Tweede Studiedag Brede School in Vlaanderen en Brussel op 16 mei 2008, Vlaams Parlement.

Auteurs: Veerle Ernalsteen, Annelies Joos, Sara Jonkers, Luk Depondt en Bart Declercq.

DIA - DE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK UITGEDAAGD (INLEIDING)

Goedemiddag, de Brede School inhoudelijk uitgedaagd; daar gaan we het nu over hebben.

De inhoudelijke vormgeving van een Brede School staat meestal niet als eerste punt op de agenda. Coördinatie, samenwerking met partners, komen tot gemeenschappelijke doelen, verzamelen van financiële middelen,... zijn enkele van de punten die veel en blijvend aandacht vragen.

In deze organisatorische wervelwind, mogen we wel één ding niet vergeten, namelijk dat de Brede School ook ergens over gaat.

En hier komen we bij de kern van ons verhaal en van ons referentiekader.

Brede School heeft als **doel** de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren verhogen en verbreden. Die brede ontwikkeling van kinderen en jongeren staat ook centraal binnen de **inhoud** van Brede School. In het werken aan een brede leer-en leefomgeving staat breed leren in het brandpunt.

DIA - DE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK UITGEDAAGD (EEN OVERZICHT)

Wat komt er aan bod in deze lezing? Ik overloop met jullie.

In een eerste stap bekijken we het hart van deze inhoudelijke uitdaging van dichterbij, met name breed leren door kinderen en jongeren. We vragen ons af: waar komt het vandaan en waarom is dat zo belangrijk?

In een tweede stap staan we stil bij de hoe-vraag: Hoe kunnen we de Brede School inhoudelijk vorm geven? Hoe pakken we dat aan?

Dit wil drie dingen zeggen:

- (1) Hoe kunnen we vorm geven aan breed leren binnen bredeschoolactiviteiten?
- (2) Hoe kunnen we meebouwen aan een brede leer- en leefomgeving als ruimere context waarbinnen kinderen en jongeren zich bewegen en leerervaringen opdoen?
- (3) Het maken van verbindingen. Want het gaat ons hierbij voornamelijk om het geheel, eerder dan om afzonderlijke activiteiten of om contexten los van elkaar. Verbindingen maken komt hier als toetssteen van Brede School dan ook sterk op de voorgrond.

DIA - IN HET BRANDPUNT: BREED LEREN

Waarvandaan?

We beginnen bij het begin: waar komt de idee van breed leren vandaan? Daarvoor moeten terug naar leren tout cours. Enkele uitgangspunten.

(totaliteit)

Uitgangspunt is: Wanneer we streven naar een brede ontwikkeling van kinderen en jongeren staat daarbij het kind en de jongere in zijn totaliteit centraal. Wie tijd doorbrengt met kinderen merkt al gauw ze zich ontwikkelen op verschillende terreinen en dat die terreinen met elkaar verbonden zijn. Wanneer jonge kinderen leren om speelgoed te delen en zo sociale relaties ontwikkelen met andere kinderen ontwikkelen ze zich tegelijk ook cognitief en moreel. Wanneer ze lichamelijk groeien en meer nieuwsgierig worden naar de wereld rondom hen ontwikkelen ook weer nieuwe cognitieve mogelijkheden.¹

(verschillende contexten)

Kinderen en jongeren leren altijd en overal, met andere woorden, kinderen en jongeren leren net zoals wij volwassenen in verschillende contexten: op school, thuis, op straat, bij de voetbalclub, op het pleintje, via de media, ...

En ze doen dat op verschillende manieren en combinaties van manieren: al of niet doelgericht, bewust en onbewust, volgens een vast traject, incidenteel, zelfgestuurd, gestuurd door anderen, op eigen houtje, samen met anderen, ...²

(transfer)

De ervaringen die kinderen en jongeren opdoen en de competenties die ze ontwikkelen binnen één context, komen vaak ook van pas binnen heel andere omgevingen of ontwikkelen daar net verder.

Een onderzoeker³ naar hoe kinderen leren in verschillende buurten in Gent vond dat kinderen in een bepaalde buurt waar de volwassenen samenleven in kleine gepersonaliseerde netwerken, kinderen de grenzen van volwassenen kunnen overbruggen. In de jeugdwerking komen kinderen van verschillende netwerken samen. Soms botst dat maar de kinderen ontdekken er ook nieuwe vormen van samen leven en spelen. Dit blijft niet beperkt tot de jeugdwerking. Ze nemen dat mee de straat op, buiten de context van de jeugdwerking. Zo zie je dat kinderen zich verder ontwikkelen over de grenzen van verschillende contexten heen maar ook dat kinderen zelf die grenzen gaan beïnvloeden en in vraag stellen en daarmee komen we aan het volgende uitgangspunt:

---

¹ Blank, Martin en andere (2006). [All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child](#). Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC.

² Steunpunt Gelijke Onderwijskansen (GOK) (2006). [Brede School in Vlaanderen en Brussel. Visietekst](#). Vlaamse overheid, Brussel.

³ De Visscher, Sven (2008). [De publieke ruimte als opvoeder: kind zijn in de stad](#). In: Tiens Tiens, Lentenummer 13, Gent.

(actief)

Kinderen en jongeren zijn in dit verhaal geen passieve volgelingen die zomaar ondergaan wat volwassenen hen bieden. Zij gaan zelf op ontdekking en geven mee vorm aan hun eigen brede leerervaringen.

Waarom?

Blijft de vraag waarom dit brede leren zo belangrijk is? Twee redenen:

(brede ontwikkeling)

Omdat net binnen die complexe samenhang van het inzetten van diverse talenten, leren in verschillende contexten, combineren van verschillende manieren, ... én binnen de uitwisseling van wat je leerde in de ene context met datgene wat je toepast en verder ontwikkelt in een andere context, je een grote waaier aan ervaringen en competenties kunt opdoen. Zo vergroot het aantal kansen tot brede ontwikkeling.

Bovendien verhoogt het ook de betekenis van datgene wat we leren. Het daagt uit en motiveert omdat kinderen en jongeren via die uitwisseling over verschillende contexten heen de zin ervaren van datgene wat ze opsteken. Of om het met een omgekeerd voorbeeld van een coördinator Brede School⁴ te zeggen: 'Toen ik onlangs ons vakantieaanbod van de Circusplaneet bezocht, had ik de indruk dat er iets niet goed zat. Toen ik de kinderen vroeg wie er al eens in het echt circus gezien had, bleek dat enkel twee Vlaamse jongens al eens naar een circus waren geweest. De anderen kenden het ook niet van TV of zo. Het is toch belangrijk dat de kinderen waar ze mee bezig zijn. Hoe kun je hen motiveren als ze niet weten waaraan ze werken?'

Dit geldt ook voor leren op school: wanneer kinderen het verband zien tussen waar en hoe ze leven en wat ze leren wordt hun interesse verdiept en de leerervaringen blijken duurzamer.⁵

(Gelijke kansen)

Dit breed leren heeft ook voordelen voor gelijke kansen. En als Steunpunt GOK zijn we daar uiteraard niet ongevoelig voor. Breed leren werkt immers aan een aantal zaken die bijdragen aan gelijke kansen. Dan denken we vooral aan:

- uitgebreide en diverse sociale relaties aan kunnen gaan (het belang van sociaal kapitaal opbouwen).⁶
- actief deelnemen aan het eigen leren (zelfsturing en participatie),

⁴ De Meijer, M. (2006) Gesprek over Brede School Brugse Poort op 14 juli 2006 te Gent. Interviewer: Veerle Ernalsteen.

⁵ Blank, Martin en andere (2006). [All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child](#). Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC.

⁶ Bentley, T. (1998). *Learning beyond the classroom. Education for a changing world*. Routledge, London, New York.

- geboeid kunnen worden door 'leren' (leergierigheid, leren leren) en het verlangen van kinderen en jongeren bevorderen om te blijven leren en om deel te nemen aan het leven om hen heen en daar plezier aan te beleven.⁷

Wie straks naar de werksessie 'gelijke kansen' gaat zal daar allicht te horen krijgen over Study support, één van de opdrachten die Brede School of Extended Schools in de UK. Via allerlei vormen van buitenschoolse leeractiviteiten in de brede zin van het woord, wil men bij kinderen en jongeren net die leergierigheid en gerichtheid op leren prikkelen.

- én niet in het minst, connecties kunnen leggen tussen verschillende omgevingen uit hun dagelijks leven.⁸

Het is dit soort leren dat we breed leren noemen en dat in het inhoudelijke brandpunt staat van de Brede School.

DIA - 2. HOE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK VORM GEVEN?

Dit ziet er heel complex uit. Hoe kunnen we die ideeën rond breed leren zo vertalen dat ze werkbaar worden in de praktijk? We bieden hiervoor twee invalshoeken om Brede School inhoudelijk vorm te geven.

2.1 Hoe kunnen we vorm geven aan breed leren binnen bredeschoolactiviteiten?

Dit speelt zich af op niveau van de concrete activiteiten in de schoot van een Brede School: wat gebeurt er binnen die activiteiten, wat is het doel, hoe worden ze bedacht, geëvalueerd,...

2.2 Hoe kunnen we vorm geven aan een brede leer- en leefomgeving als ruimere context.

Dit wil zeggen aandacht voor de ruimere context waarbinnen kinderen en jongeren zich bewegen en hun 'leer'ervaringen zijn ingebed.

Misschien helpt het als ik zeg dat 2.1 en 2.2 verhouden zich tot elkaar zoals... Stel, je bent een mug en vliegt over een boerderij. Daar beneden zie je een hond, een dikke hond vol zoet bloed. Maar die hond zit daar niet in het luchtledige. De hond zit in een hondenhok, het hok staat op het erf van de boerderij,... Je zou kunnen zeggen dat het erf en het hok de ruimere context zijn waarin jouw activiteit, zijnde het inzoomen en prikken van die hond, zich bevindt.

2.3 'Verbinding als centrale toetssteen'

Dit speelt dan weer in op hoe die twee invalshoeken – activiteiten en ruimere context - met elkaar verbinden.

⁷ Department for Education and Skills (2006). [Study Support. A national framework for extending learning opportunities.](#) DfES Publications. Annesley, Nottingham.

Bentley, T. (1998). *Learning beyond the classroom. Education for a changing world.* Routledge, London, New York.

⁸ Van Oenen, Saskia, en andere (2004). [Startnotitie voor de conferentie 'Brede school, streven naar meer levensecht leren'](#). Expertisecentrum Brede School NIZW Jeugd, Utrecht.

Blank, Martin en andere (2006). [All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child.](#) Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC.

DIA - 2.1 HOE VORM GEVEN AAN BREED LEREN BINNEN ACTIVITEITEN?

Hoe kan je vorm geven aan activiteiten die breed leren door kinderen en jongeren stimuleren?

In Nederland gingen enkele jaren geleden mensen van het NJI, Nederlands Jeugdinstituut, op zoek naar de intrinsieke kwaliteit van bredeschoolactiviteiten.

Ze vertrokken van de idee: bredeschoolactiviteiten, OK, die zijn er veel. Maar wat gebeurt er eigenlijk binnen die activiteiten? Waar zijn ze op gericht? Hoe pakken mensen dat aan? Hoe worden ze voorbereid? Hoe worden ze geëvalueerd?

En ook: hoe kunnen medewerkers uit verschillende sectoren, die bijvoorbeeld elk een ander jargon gebruiken, zoals jeugd, onderwijs, cultuur,... maar ook de kinderen en jongeren zelf, daar op een gezamenlijke manier naar kijken?

Zij kwamen tot drie gradaties van leren in zoveel mogelijk levensechte situaties⁹. Dit wil zeggen: leren binnen een complexe samenhang van competenties in een concrete maatschappelijke context.

De drie gradaties bepalen de mate van complexe samenhang van competenties én de mate waarin leren verbonden is met concrete maatschappelijke omgeving(en). De gradaties heten: oefenen, ontmoeten en maatschappelijke participatie.¹⁰

DIA - IN HET MUSEUMATELIER

Een voorbeeld:

Kinderen van een vijfde leerjaar gaan het hele schooljaar door om de drie weken een hele dag aan de slag in ateliers van het museum voor schone kunsten in de stad. Ze vertrekken van het portret van een man die heel misprijzend kijkt: hij haat mensen die anderen haten!

Verschillende facetten van het portret worden met de kinderen verkend:

De betekenis van het schilderij. Waarom kijkt die man toch zo misprijzend? De kinderen beelden zich situaties in die de man ertoe kunnen brengen om zo vreselijk te kijken. Ze maken maquettes van die situaties. In elke maquette hangt een miniatuur van het schilderij als het ware toe te kijken.

De gehanteerde schildertechnieken en het kleurgebruik. Hoe verkrijgt je variaties in licht en donker door enkel te schilderen met zwart en grijs? De kinderen observeren onder andere details in de omlijsting van het schilderij. Ze passen die technieken ook zelf toe door in groepjes van twee of drie zelf een kader te maken.

Aspecten van portretkunst zoals de pose van de afgebeelde. Hoe voelt het als je zelf die houding aanneemt? En dat soort kleren en pruik draagt? Ze maken

⁹ Van Oenen, Saskia (2004). Met andere ogen. Brede-schoolactiviteiten en competentie. In *Vernieuwing. Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding*. Jaargang 63, nummer 7, september 2004, Assen.

¹⁰ Van Oenen, Saskia, en andere (2004). [Startnotitie voor de conferentie 'Brede school, streven naar meer levensecht leren'](#). Expertisecentrum Brede School NIZW Jeugd, Utrecht.

zelf een kopij van de pruik in staalwol en transformeren zich tot de persoon op het schilderij. Zo laten ze zich als een levend portret in hun zelfgemaakte kader fotograferen in de fotostudio van het museum.

DIA - IN HET MUSEUM

Daarna gaan ze op zoek naar manieren om meneer Bailly, want zo heet die misprijzende man, 'gelukkig' te maken:

Ze schrijven hem elk een nieuwjaarskaartje, met een specifieke wens.

Ze gaan op zoek naar een 'lief' voor hem in het museum. Elk groepje kiest een ander portret van een vrouw die volgens hen bij Bailly zou passen. Ze schilderen haar portret, en passen daarbij de variaties in licht en donker toe die ze eerder hebben geleerd.

Daarna zoeken ze in hun buurtkrant naar een fijn en passend uitje voor Bailly en zijn lief en ze schrijven een uitnodiging.

Via dat 'uitje' (idee van omgeving) maken ze na portretkunst ook kennis met de rol van 'achtergrond' in een schilderij. Elementen in de achtergrond en houding van figuren hebben betekenis,... Ze vertellen meer over waar het schilderij over gaat.

DIA - TOONMOMENT

Hier zie je een aantal van hun producten: het portret van een van de kinderen als Meneer Bailly, de portretten van zijn 'liefjes', een maquette en nieuwjaarskaartje... Alles staat uitgesteld in het buurtcentrum op een tussentijds toonmoment voor de andere leerkrachten, kinderen en ouders van de betrokken scholen.

DIA - 2.1 BIS HOE VORM GEVEN AAN BREED LEREN BINNEN ACTIVITEITEN?

Laten we deze activiteiten nu eens bekijken vanuit de verschillende gradaties van leren in zo levensecht mogelijk situaties: oefenen, ontmoeten en maatschappelijke participatie.

Oefenen: kinderen en jongeren oefenen specifieke competenties in een complexe samenhang, verbonden met een concrete maatschappelijke context of met elementen daarvan.

Dit is terug te vinden in het voorbeeld van het museum:

De kinderen kijken naar portretten, bestuderen ze, lezen betekenissen van beelden, zien technieken en passen ze toe,...

Alles vindt plaats in het museum, het museumatelier, de fotostudio van het museum.

De kinderen werken samen, lezen, interpreteren, kiezen, passen technieken toe,... Ze kunnen de lijn van het project volgen.

Ontmoeten: kinderen en jongeren leren allerlei (nieuwe) soorten mensen, groepen, situaties, beroepen, perspectieven, activiteiten en werk/woonsituaties of andere concrete maatschappelijke omgevingen kennen.

In het voorbeeld:

Voor veel kinderen was het de eerste keer dat ze het museum bezochten. Maar ze leerden niet alleen het museum kennen. Ze maakten ook kennis met de werking van een museum en het 'onbekende' ondergrondse leven van een museum: de gangen met opgeslagen beeldhouwwerken, hoge deuren van de fotostudio waardoor de schilderijen naar binnen worden gebracht, de schrijnwerkerij van het museum, ateliers,...

Ze namen het perspectief in van de man die haat misprijst; ze bedachten hoe ze hém gelukkig kunnen maken;

Ze maakten ook kennis met verschillende betekenissen, de manieren van kijken van verschillende kunstenaars naar de wereld en hoe die weergeven,

...

DIA - KINDEROPVANG ONTWERPEN

Oefenen en ontmoeten vinden we ook terug in een ander voorbeeld. Dat van het ontwerpen en inrichten van locaties voor kinderopvang door de leerlingen van een TSO/BSOschool.

Oefenen:

Leerlingen hout en bouw meten de locatie op, maken een plattegrond, maken een bestek op binnen het budget, plaatsen de wanden, installeren de keuken,...

Leerlingen Kindzorg en Sociaal Technische wetenschappen (STW) denken na over het ontwerp en de inrichting van de kinderopvang: waar komt de keuken, is er verluchting in de slaapruijme, zorgen we voor een hoek om de ouders te ontvangen, welke sfeer willen we uitstralen,... Ze tekenen een ontwerp voor een klimrek buiten.

Ontmoeten:

Leerlingen van het zevende jaar Kindzorg bespreken met een vertegenwoordiger van een bedrijf de te leveren buitenspeelrujgen: in hoeverre zijn ze geschikt voor de heel jonge kinderen die er mee gaan spelen?

Leerlingen uit de richtingen kindzorg en STW overleggen met leerlingen uit de richtingen bouw en hout over de technische mogelijkheden om de lokalen in te richten; over veiligheidseisen waaraan stoeltjes voor de allerkleinsten moeten voldoen.

Leerlingen Kindzorg en STW stelden hun ideeën rond inrichting voor aan de stuurgroep van het bredeschoolproject. Ze doen dit aan de hand van een powerpoint en maquette

DIA - 2.1 BIS HOE VORM GEVEN AAN BREED LEREN BINNEN ACTIVITEITEN?

Maar er is meer. Belangrijk is ook dat het laatste voorbeeld ook gaat om het ontwerpen en inrichten van een plek die daadwerkelijk als kinderopvang zal dienstdoen. Er is ook dan ook sprake van die volgende gradatie:

Maatschappelijk participatie: kinderen en jongeren zijn verantwoordelijk voor (een deel van) de activiteit en dragen ertoe bij. Essentieel is dat ze daarbij iets doen of produceren dat ook betekenis heeft voor andere betrokkenen. De kinderen of jongeren hebben met andere woorden invloed op de samenleving en de samenleving heeft er iets aan.

In dit geval het gaat om lokalen voor kinderopvang die effectief zullen gebruikt worden. Zowel de leerlingen als de leden van de stuurgroep, jonge ouders en ex-leerlingen, hebben er iets aan. Als potentiële toekomstige werknemer, gebruiker, aanbieder van de kinderopvang,... De leerlingen die er nu aan werken zijn zich daarvan bewust.

Oefenen, ontmoeten en maatschappelijke participatie zijn dus wel degelijk **gradaties**.

Gradaties die zich tot elkaar verhouden zoals die kleurrijke Russische poppetjes die over elkaar heen passen. Zo maakt oefenen, in meerdere of mindere mate, deel uit van ontmoeten en van maatschappelijke participatie. En maatschappelijke participatie zal dan weer ontmoeten inhouden.

Waarom stellen we deze benadering voor? Of liever waarvoor kan je deze drie gradaties gebruiken?

Twee redenen:

- Omdat ze volgens ons een handig instrument zijn om een **zicht** te krijgen op hoe je zelf vorm geeft aan breed leren binnen de activiteiten van je Brede School.
- Je kan ze ook gebruiken om activiteiten gericht te **plannen** en vorm te geven. Of dingen te gaan veranderen. Door bijvoorbeeld oefenen en/of ontmoeten sterker te gaan verbinden met een maatschappelijke context kan je ook meer werken aan maatschappelijke participatie.

De kinderen uit het museumvoorbeeld zouden ook kunnen bekijken wat er aan kunst aanwezig is in hun buurt. Ze kunnen zich de vraag stellen of ze daar als kinderen kunnen aan bijdragen. Zoals in die andere buurt waar kinderen samen met een kunstenaar keramiektegels maakten voor aan de muur in het nieuwe buurtpark. Zo verfraaien ze mee de buurt en kunnen ze het gevoel van eigenheid van de buurt versterken, niet alleen bij zichzelf maar mogelijk ook bij andere buurtbewoners.

Een ander voorbeeld: die binnen de lokale Brede School met sportaanbod samen worstelen oefenen, kunnen die vaardigheden zelf gaan inzetten: door in hun buurt een tornooitje te organiseren voor anderen, scheidsrechter te zijn, mee het aanbod bekend te maken,...

Maar wil dit nu zeggen dat alles per se **moet evolueren** naar maatschappelijke participatie? Nee, helemaal niet, want oefenen is ook nodig. Alles hangt daarbij af van je eigen doelen, van datgene wat je in een bepaalde context wil bereiken, met een specifieke groep van kinderen of jongeren.

Maar anderzijds met oefenen alleen bereik je geen breed leren, het is slechts één van de poppetjes, één deel van een geheel. Het gaat ons binnen het Steunpunt GOK om de combinatie, het streven naar een diversiteit in het aanbod.

DIA - 2.1 HOE VORM GEVEN AAN BREED LEREN BINNEN ACTIVITEITEN? BOUWSTENEN

Als je die gradaties actief wilt gaan gebruiken, dan zijn er een zestal **bouwstenen** waarmee je praktisch aan de slag kan gaan. De manier waarop en mate waarin je deze bouwstenen hanteert bepalen mee de kansen tot breed leren in de activiteiten die je opzet.

Daarbij benadrukken we nogmaals dat dit alles samenhangt met datgene wat je er zelf mee **wil bereiken**.

Een korte schets en enkele voorbeelden.

- Locatie: Centraal staat de vraag **waar** er wordt geleerd?

Willen we dat kinderen en jongeren ervaringen opdoen op die plaatsen waar ze in het dagelijkse leven aan bod komen? Of kan de activiteit eerder waar doorgaan en speelt de context geen rol van betekenis voor de leerervaringen van de kinderen en jongeren?

Wanneer je kinderen en jongeren bijvoorbeeld technieken wil bijbrengen om een penseel te hanteren, dan kan dat misschien net zo goed in de school als in het museum. Dan is vooral de expertise van de kunstenaar en het aangeboden materiaal van belang, eerder dan de locatie.

Als de keuze van locatie wél relevant is, kan je je afvragen wat er het meeste opbrengt in functie van breed leren door de kinderen.

Als je bijvoorbeeld de resultaten van de museumexploratie wil tentoonstellen, dan kan je ervoor kiezen om dit buiten de school te organiseren. Zo kan je meer interactie met anderen van buiten de school tot stand brengen.

Maar ook dan heb je weer meerdere keuzes.

Je kan dan kiezen om tussen het buurthuis in de eigen wijk of in het museum om er de kinderen hun tentoonstelling te laten opzetten. In het buurthuis kunnen de kinderen misschien meer zelf in handen nemen dan in het museum. Bovendien is het toegankelijker voor ouders en buurtbewoners. Maar in het museum kunnen de kinderen misschien ook een rondleiding organiseren voor de ouders en andere bezoekers over de schilderijen waar ze mee gewerkt hebben en over hoe zij dingen hebben opgevat. Of misschien kunnen ze hun werken wel opstellen in samenhang met andere werken in het museum. Voor de ouders en andere geïnteresseerden kan dan een bus geregeld worden om de uitstap naar het museum makkelijker te maken.

Wat je kiest hangt af van je doel, van wat je wilt bereiken met je activiteit.

- Aard van het eindproduct

Ook hier hangt je keuze af van je doel (als je al een eindproduct wilt). Relevante vragen zijn: Is het eindproduct in de eerste plaats een **leerresultaat** voor de kinderen zelf, waaraan zij of anderen kunnen zien wat ze nu kennen en kunnen? Of wil je er ook een **meerwaarde** mee bereiken voor anderen? Zoals in het voorbeeld van de keramiektegels in het buurtparkje.

- Materiaal: belang van aard en kwaliteit van het gebruikte materiaal

- Rol kinderen en jongeren

Participatie: hoe actief zie je de rol van de kinderen en jongeren binnen de activiteiten?

Reflectie: zijn er momenten voor reflectie met de kinderen en jongeren voorzien? Waarover wil je dat ze samen nadenken: over wat ze zelf leerden of ook over wat het kan betekenen voor anderen en waar ze dat aan zien?

In een Brede School in Amsterdam voeren de kinderen van de eerste graad secundair elk jaar een project uit in samenwerking met de buurt. Dit is een project naar eigen keuze. Voorwaarde is wel dat ze binnen dat project ook een meerwaarde moeten betekenen voor de buurt. De kinderen houden een portfolio bij: daarin geven ze aan wat ze zelf aan het project hadden, wat ze er uit leerden. Maar ook wat bijvoorbeeld het bejaardentehuis waar ze mee samenwerkten er aan had, en waar ze dat aan zien. Dit wordt besproken met de andere leerlingen van hun klasgroep.

- Rol begeleiders

Als je wilt dat kinderen en jongeren een actieve rol opnemen, hoe ga je als dat als begeleiders aanpakken? Welk gedrag wil je dat ze vertonen en hoe ga je hen daartoe aanzetten?

Kinderen bij het minste rumoer tot stilte aanmanen is misschien geen goed idee wanneer ze creatief moeten samenwerken.

De rol van de begeleider bepalen is niet alleen een belangrijk deel van de uitvoering, maar ook van de voorbereiding met daarbij weerom de uitgangsvraag: 'wat wil je bereiken?' en 'op welke manier kan je dat mee ondersteunen, wat vraagt dat van jou als begeleider?'

- Experts

Hetzelfde geldt voor de rol van een 'expert'. Met 'expert' bedoelen we 'iemand van buitenuit met een specifieke expertise of kennis', zoals een kunstenaar, een bedrijf voor buitenspeeltuigen, een ouder,...

Wat verwacht je in geval van samenwerking met een 'expert' van hun inbreng? Hebben ze ook een pedagogische rol of wil je vooral hun kennis, ervaringen, perspectief op de zaak?

Een Europees-Afrikaanse juwelenontwerpster vertelt jongeren uit verschillende beroepsrichtingen met betrekking tot kleding hoe zij juwelen

ontwerpt en wat het voor haar betekent: een deel van haar identiteit als Europees- Afrikaanse. Ze vertelt hoe ze haar inspiratie haalt uit Afrikaanse natuurmaterialen, oude Afrikaanse foto's in musea, internet,... Ook hoe ze samenwerkt met groepen bewoners in Marokko en Zambia komt aan bod. Het is een fair trade systeem waarbij de bewonersgroepen materialen aanleveren en die juwelen maken die zij ontwerpt maar ook hoe de medewerkers zelf voorstellen doen,... Hoe ze begon als ontwerpster en welke tegenslagen ze kende,... De leerlingen hangen aan haar lippen. Enkelen van hen dromen ook van ontwerpen zij het in andere branches.

Ook hier weer is de boodschap: hoe verhoudt zich dat tot datgene wat je wilt bereiken? En wordt dat ook als dusdanig gecommuniceerd aan die expert? Is er helderheid over de verwachtingen? Dit maakt deel uit van de voorbereiding en evaluatie van een activiteit.

DIA - 2. HOE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK VORM GEVEN? HOE VORM GEVEN AAN EEN BREDE LEER-EN LEEFOMGEVING ALS RUIMERE CONTEXT?

We komen terug bij onze kernvraag: **hoe kunnen we Brede School inhoudelijk vorm geven?** We hebben het tot nu toe gehad over hoe vorm geven aan breed leren binnen activiteiten, nu bekijken we de brede leer-en leefomgeving wat breder: als ruimere context.

Herinner je het verhaal van de mug die inzoomt op de hond, de hond zit in het hondenok, het hondenok staat op het erf van de boerderij. Als breed leren binnen de activiteiten de hond zijn, dan zoomen we nu in op de context rond de hond: zijn hok en de boerderij waarop dat staat. Of om bij ons eigen jargon te blijven; de brede leer- en leefomgeving als ruimere context.

Het is immers niet omdat breed leren in het brandpunt staat dat het op zich ook geen deel van een ruimer geheel of dat alle bredeschoolactiviteiten daarop moeten gericht zijn

Een Brede School, wil zij slagen in haar opzet van breed leren, kan dan ook best aandacht besteden aan de ruimere context waarbinnen kinderen en jongeren zich bewegen. Om terug te grijpen naar onze boerderij-metafoor: de boer ploegt eerst de akker voor hij hem bezaait.

Binnen dat vorm geven aan de brede leer-en leefomgeving als ruimere context onderscheiden we:

- A. het verbreden en verrijken van de brede leer- en leefomgeving van kinderen en jongeren
- B. het ondersteunen en versterken ervan.

We gaan er hier kort op in.

A. Verbreden van de brede leer-en leefomgeving

Verbreden van de brede leer-en leefomgeving is gericht op nieuwe mogelijkheden bieden of bestaande mogelijkheden uitbreiden of verrijken zodat kinderen en jongeren meer kansen hebben om nieuwe leerervaringen op te doen.

Dit wil zeggen dat je als Brede School ook voldoende oog blijven hebben voor bijvoorbeeld vrije tijd, sport, voor spel, ...

Concreet kan dit betekenen zorgen voor meer verkeersveiligheid, een groter plaatselijk aanbod aan vrijetijdsactiviteiten, de school die haar infrastructuur openstelt tijdens de vakanties, de ruimtelijke inrichting van een buurt om speelmogelijkheden te creëren,...

Het zijn deze en andere faciliteiten in hun leefomgevingen die mee kansen bieden tot nieuwe leerervaringen. Breed leren kan eruit volgen maar staat niet meteen als eerste doel voorop.

In de sessie 'Impact van de buurt' komt het verbreden van de brede leer-en leefomgeving in samenhang met breed leren aan bod.

B. Ondersteunen en versterken van de brede leer-en leefomgeving

Soms zijn er hindernissen die moeten weggewerkt worden. Daar gaat B. ondersteunen (versterken) over. Heel wat omstandigheden kunnen breed leren en andere leerervaringen door kinderen en jongeren belemmeren: gezondheid; sociale en emotionele situatie, moeilijker lopende opvoedingsituaties, scholingsgraad, werkloosheid, omgang op straat,...

Naast investeren in breed leren en verbreden van de kansen binnen een brede leer-en leefomgeving kan je als Brede School ook mee werken aan het opheffen van barrières tot leren. Ook zo schep je meer en betere condities voor leren.

Concreet kan dat zijn: een sociaal restaurant op school, spreekuren van een sociale dienst op school, samenwerking voor een vlotte doorverwijzing, vormingsmogelijkheden voor ouders en buurtbewoners, gaande van opvoedingsondersteuning over ICT tot sportlessen,...

DIA - 2. HOE BREDE SCHOOL INHOUDELIJK VORM GEVEN? 2.3 VERBINDING ALS CENTRALE TOETSTEEN

Tot slot: Verbinding als centrale toetsteen. Het is de combinatie van die verschillende invalshoeken, waar het ons om gaat.

We bedoelen hier in hoofdzaak twee dingen mee.

A. het samenspel werkt

In de praktijk zie je dat bredeschoolprojecten in hun vorm geven aan de brede leer-en leefomgeving keuzes maken. Sommige zetten meer in op de ruimere context, en leggen daarbinnen dan weer een focus op verbreden of op ondersteunen. Andere bredeschoolprojecten steken in op breed leren in activiteiten. Dat is logisch, niet alles kan tegelijk.

Maar blijft wel dat een brede leer-en leefomgeving die tot brede ontwikkeling wil leiden, al die elementen nodig in meer of mindere mate heeft.

Want het wegwerken van hindernissen (ondersteunen) heeft resultaat, maar als je tot **leren** wilt komen bij kinderen en jongeren, heb je meer nodig.

Een strategie die dan werkt is het sámenspel. Dwz op verschillende manieren ondersteunend werken¹¹ – niet alleen voedselhulp bieden maar ook vorming voor ouders -, in combinatie met een breed en verscheiden aanbod om leerervaringen op te doen (verbreden) én daarbinnen aandacht voor breed leren. Het is een en-en-en-verhaal. Dit levert significant meer op voor breed leren.¹²

B. Pragmatisch werken!

Dat klinkt uiteraard weer alsof er heel veel op ons afkomt. Vandaar pragmatisch te werk gaan. Dit kan op twee manieren:

- in samenwerking met partners.

Niemand staat er alleen voor. Zowel breed leren als verbreden en ondersteunen bieden aanknopingspunten voor een grote diversiteit aan partners binnen de Brede School.

- doelen koppelen

Activiteiten kunnen naast elkaar staan en elkaar aanvullen maar je kunt ze ook verbinden. Wat wordt ondernomen in functie van bijvoorbeeld een dienstverlening kan ook een bron zijn van leren.

Uit Engeland komt het voorbeeld van de 'breakfastclub'. Dat is een club op school voor vooral kinderen die het anders meestal zonder ontbijt moeten stellen. Dit is ondersteunend werken. Maar de kinderen van deze club hebben een eigen budget ter beschikking. Elke week stellen ze zelf hun menu samen. Het moet een evenwichtige en gezonde maaltijd zijn. Ze staan zelf in voor boodschappen en bereiden van de maaltijden. Ondersteunend werken wordt zo verbonden met leren.

Een voorbeeld van dichterbij: een Brede School richt op vraag van allochtone moeders sportlessen in. Deze lessen worden gegeven door de LO-leerkracht van een van de betrokken scholen. En in de turnzaal van die school. Na tien lessen stellen de moeders zelf een sportactiviteit op en geven die tijdens de middagpauze aan de kinderen van de wijkscholen.

Dames en heren, hier ga ik het bij laten. Wij van het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen hopen in elk geval dat u met deze invalshoeken aan de slag kan om de werking van uw Brede School verder vorm te geven. In ieder geval hartelijk bedankt voor uw aandacht.

LITERATUUR

Bentley, T. (1998). Learning beyond the classroom. Education for a changing world. Routledge, London, NewYork.

¹¹ Cummings, Colleen en andere (2007). Evaluation of the Full Service Extended Schools initiative: Final report. Department for Education and Skills, Great Britain.

¹² Blank, Martin en andere (2006). [All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child](#). Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC.

- Blank, Martin en andere (2006). [All Together Now: Sharing Responsibility for the Whole Child](#). Coalition for Community Schools, Institute for Educational Leadership, Washington, DC.
- Cummings, Colleen en andere (2007). Evaluation of the Full Service Extended Schools initiative: Final report. Department for Education and Skills, Great Britain.
- De Meijer, M. (2006) Gesprek over Brede School Brugse Poort op 14 juli 2006 te Gent. Interviewer: Veerle Ernalsteen
- De Visscher, Sven (2008). [De publieke ruimte als opvoeder: kind zijn in de stad](#). In: Tiens Tiens, Lentenummer 13, Gent.
- Department for Education and Skills (2006). [Study Support. A national framework for extending learning opportunities](#). DfES Publications. Annesley, Nottingham.
- Steunpunt Gelijke Onderwijskansen (GOK) (2006). [Brede School in Vlaanderen en Brussel. Visietekst](#). Vlaamse overheid, Brussel.
- Van Oenen, Saskia (2004). Met andere ogen. Brede-schoolactiviteiten en competentie. In Vernieuwing. Tijdschrift voor onderwijs en opvoeding. Jaargang 63, nummer 7, september 2004, Assen
- Van Oenen, Saskia, en andere (2004). [Startnotitie voor de conferentie 'Brede school, streven naar meer levensecht leren'](#). Expertisecentrum Brede School NIZW Jeugd, Utrecht.
- Van Oenen, Saskia, en andere (2005). Jeugdactiviteiten in de brede school, Werkboek voor kwaliteitsontwikkeling: doelen, methodiek, evaluatie. NJI (Nederlands Jeugd Instituut).